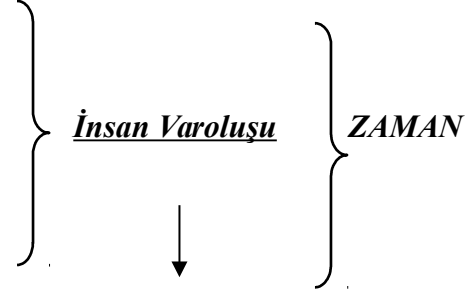

VIII. DERS

- *Varlık*
- *Özgürlük*
- *Doğa*
- *İstek (İstenç, İsteme Gücü)*
- *Eylem*

“ANLATI”

Daha öncek derslerde görmüş olduğumuz gibi Ponty’de Varlık algıda temellenmekteydi: İnsan, algılayan algılanandır; ve bu bağlamda, bedeni insanı terketmez. Beden, varlığa açılır.

Peki, fenomenolojik olarak “varım”ın onaylanması nasıl olanaktır?

Varlık, öz’den önce eylemdir. Bu nedenle, “varım” bir eylemi ifade eder. Bu, aynı zamanda eyleme yetisidir. Bir başka deyişle, varlık, eylem ve eyleme yetisidir. Varlık, ‘olanaklılık’ olmaktır. “Varım”, olanaklı olmaktır. Hiç eylememe noktası yoktur. Eylemek, varlığı oluşturan bir şeydir ve bu, “ben”den koparılamazdır. Eylem, insan varoluşunu terketmez. İnsanda varolmaya yönelik bir istek vardır. Varolma isteği doğada da vardır. Bu nedenle sonsuz bir eyleme ve eyleme yetisi söz konusudur; ve bu, süreçleşen genel bir istektir. İnsan varoluşu, yitimsizliği ile bu sürece katılır. Yitimsizlik ise olanaklar çokluğu içerisinde olmaktır. Olanaklar çokluğunun yitimsizliği korunur. Bir olanak gerçekleştirildiğinde, diğer olanaklar da korunur ve tüketilemez. Sürekli isteme gücü, yitimsiz bir süreçleşmedir.

Ricoeur, varlığı eylem olarak öne alır. İlk dönemi özgürlük – doğa ilişkisi üzerine kuruludur. Gelenek, özgürlük ve doğayı karşıt olarak ele almakta ve insanı özgürlük olarak doğanın karşısına konumlandırmaktadır. Bu yaklaşımda beden, doğaya ait olarak doğa ile

birlikte olumsuzlanır. Özgürlük, akılla temellendirilmiş bir boyuttur. İnsan varoluşu ve doğa birbirinden koparılmaktadır.

Ricoeur'de ise özgürlük doğa olarak kendisini açabilir. Doğanın kendisi eyleyebilme gücü ve varolma isteğidir. Bu biçimde doğa onaylanır. Doğanın onaylanması, insan varoluşunun ilk durumunun da onaylanmasıdır.

Cogito ve onun karşıtı yaklaşımlar, doğayı, bedeni olumsuzlamaktadırlar. Bu anlayışların eleştirisi ve özne'nin ölümü, Nietzsche ile gerçekleşmiştir. Bu, cogito'nun kırılmasıdır.

Cogito'nun Kırılması ☺ Öznenin Ölümü

Özgürlüğün kendisine ulaşabilmenin ilk dönemi, Cogito'dur. Kendi bilincine ulaşabilmek ve gerçekliği bunun üzerine temellendirmek amaçlanır. Heidegger ve Sartre ile varlık, hiçlik olarak açıklanır ve özgürlük "hiçlik" ile temellendirilir. Hiçlik, öncelenmektedir. Sartre'a göre, hiçlik daima varlık'a önceldir. Kendinin bilinci, "hiç" olmakla başlar. İnsan varoluşunun hiçliği keşfedilir. İndirgeme ile ulaşılabilecek olan, "hiçlik"tir: "Ben, hiçim."

Kendimi onaylayarak kendimin bilincine ulaşabilir miyim?

Descartes, olumsuzlama ile yola çıkar. Sartre ise "hiçlik" ile başlar. Ricoeur, olumlama ile kendi-bilincine ulaşmayı amaçlamaktadır. "Ben, kendim" diyebilmek için olumlama mı yoksa olumsuzlama mı gereklidir? Olumlama ya da olumsuzlama neye yönelmektedir? Olumlanan / olumsuzlanan "ben" midir ben-olmayan mıdır?

Deneyim alanı olanaklar çokluğudur. Bu da yaşantıları farklı kılmaktadır. Yaşantı, insanın "öykü"südür ve "anlatı"nın konusudur. [Deneyim alanının olanaklar çokluğu olması, yaşantıların farklı olabilmesinin olanağını sağlamaktadır. Böylelikle her yaşantı farklı bir öykü olabilmektedir.] Bu nedenle temel soru ne'lik sorusu değildir. Kimlik sorusu daha temel olsa da esas soru "öykü"ye ilişkindir. "Yaşantı"lar farklıdır. Kişiyi kişi kılanın ne olduğuna ilişkin sorgulamada ne'lik sorusu durağan -donuk- kalmaktadır. Ne'lik sorusu evrenselliğinde "kişi"yi bulamamaktadır. Ricoeur'un çıkış sorusu "bana öykünü anlat" ile başlar.

Olumsuzlamaya, kendimi olumlamak için ihtiyaç vardır. Değerin olumsuzlanması, yeni bir değer olumlanması içindir. [Aktif nihilizm] “Dağılma” ve “yeniden toplanma” süreci yaşanır. Zaman, anlatı olarak açılır. İnsan yitimsizliği, anlatsal olarak açılmaktadır. Heidegger’de yitimsizlik/ölüm/hiçlik, insan varoluşunun sınırınıdır. Ricoeur’e göre hiçlik bir sınır değil, bir basamaktır. Olumlama, olumsuzlamaya önceldir. Olumlamayı görebilmek için araçsal olarak olumsuzlamaya ihtiyaç vardır. Ontolojik öncelik “olumlama”dadır. Olumlu kavramlar, olumsuz kavramlardan önce gelir. Eylemek, olumlamaktır. Sorgulama süreci ise olumsuzlama ile başlar. Kendimizi bulduğumuz yer ise “olumlu”dur. Kendini onaylama, bedenin yaşama/varolma isteğinde görülebilir. [Olumlama – olumsuzlama, varlık – hiçlik bağlamındadır.] Konuşma – söylem – anlatı – ahlaki sorumluluk, “kendi”nin tanınmasında kullanılır ve bu eylemin olumlanmasıdır. Tüm bu süreçlerde “öteki” de mevcuttur.

Ben € [Diyalog] € Öteki

{Olumlama}

Ben = Öteki-olmayan

{Olumsuzlama}

Öteki, ben ile diyalogta olan olarak olumlanmaktadır. Ricoeur’e göre süreç “olumlama” ile biter.

Ricoeur’un temel sorunlarından biri de hermeneutik’e ilişkindir. Metni okurken yorumun şiddeti yerine metnin kendisi takip edilmeli ve “konu” kavranmalıdır. Bu, “nesnellik” arayışıdır. Yeni anlam yaratmak değil, metnin kendisine ulaşmak amaçlanır. Yeni anlamlar kaçınılmaz olsalar da, metnin “orjinali” devre dışı bırakılmaz.

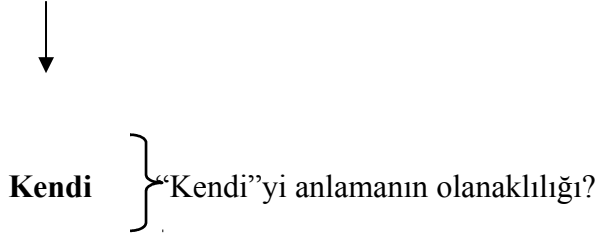
“İnsan olma yetisi (yetileri)”

(Bir kişi olma)

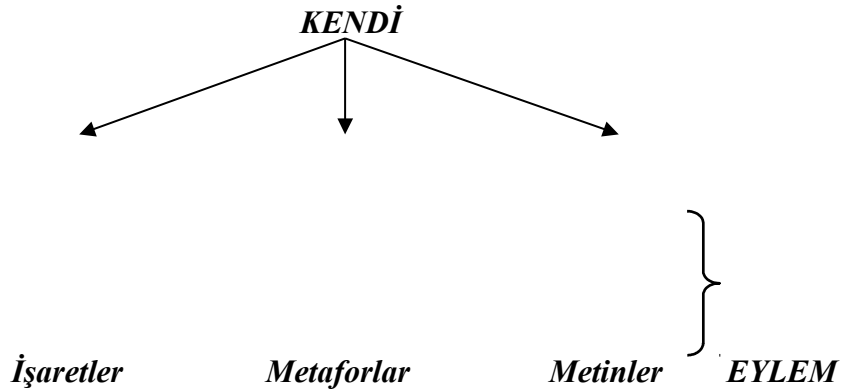
Kartezyen görüş eleştirisinden yola çıkarak fenomenoloji ile hermeneutik’i bir araya getirerek felsefi bir antropoloji ortaya çıkarmıştır. İnsan ve insanın dünyada bulunması irdelenmiştir.

Temelde “insan ya da insansal olan nedir?” sorusu vardır. Doğrudan insan ya da insanın tanımını değil, kişi olmanın ne olduğu üzerinde durmaktadır. “Kişisel kimlik nedir?” sorusunun yanıtı için “kendi” kavramı açıklanmalıdır.

Kişisel Kimlik

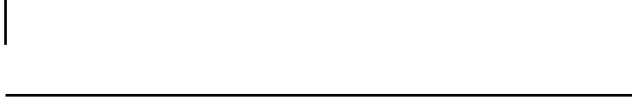
Dolaylı olarak “kendi”nin bilinmesi olanaklı değildir. Her şeyi askıya alarak ya da meditasyon ile “kendi”ye ulaşmak olanaklı değildir. “Kendi”ni anlama, birtakım işaretleri, sembolleri(metaforları), metinleri gerektirmektedir. “Kendi”, bunların dolayımında anlaşılabilir.

İnsan varoluşunu belirleyen, sınırlayan şey eylemdir. İnsan eylemleri anlamlandırılabilir, üzerine düşünülebilir şeylerdir. O halde eylemi ne kurar? Oluşturucu öğeleri nelerdir? Tarih, projeler-tasarılar, içinde bulunulan durum bağlam ise, eyleyerek bağlamsallaşmak söz konusudur.

- Maddi – Kültürel bağlam [Geçmiş] } Dolayımın alanı (uzamı)

- Zaman – Mekan [zamansal-mekansal]
- Tasarılar – Projeler [beklentinin ufku]

EYLEM

Bu olanaklar bağlamında eylem dünyayı değiştirebilir mi? Eylem şimdi’de açılır. Şimdi’nin üçlü yapısı söz konusudur. Geçmiş ve gelecek ‘şimdi’de taşınır. Gelecek, geçmiş ve bunların ‘şimdi’de taşınması bu üçlü yapıdır. Geçmiş belirleyici ise, eylem değiştirici olabilir mi? “Yeni”yi oluşturacak şey nedir? Asıl olan, asıl olan olarak duruyorsa yapılan yorumlar bunun çevresinde şekillenir. Tek tek parçalardan bütün açılmıyken, bütünden yola çıkarak parçalar açılmıyken. Yorum, bu yolda ilerler. Yorumun konusu eylemdir. “Ben”im dünyada bulunma biçimim eylemdir. Eylem ile söylem arasındaki benzeşim eylemim bir metin gibi okunmasını olanaklı kılar. Bu, eylemin açıklığıdır ve tüm bunlarla birlikte yeni olanı da ortaya koyar. Eylemde gerçekleşmeyen olanaklar çokluğunun eyleme yetisinde korunması “yeni”yi oluşturacak tek şeydir. Eylem, bir olanaklar çokluğuna açıktır. Bir olay kendi üzerine kapalı değildir; ancak temelde kalan bir asıl eylem vardır. Farklı yorumlar karşılaştırılarak ortak olandan bir kriter oluşturabilmek olanaklıdır.

Sözel anlatım beraberinde bir yorumlama zinciri taşır. Somut eylem, bu olanağı açar. Anlaşılma bağlamı çok geniştir. Eylem ile dünya açılır. Dünya, anlamlar bağlamıdır. Basit bir eylem dahi bunlara bağımlıdır; bağımsız değildir. Anlamlıların verimliliğini sağlayan bios-logos arasındaki ilişkidir. Bu, paradoksal bir ilişkidir ve eylemin temeli, kökeni bu paradoksal durumdur. Eylemi ortaya koyan güç budur. İki arasındaki diyalektik ilişki, insanın “kötü”yü istemesinin de nedenidir. Özgürlük – Doğa arasındaki uyumsuzluk hem kötü’nün hem de iyi’nin kökenidir. Her şeyin kaynağı ve gösterdiği şey bu çelişmedir. “Yabancılaşma”, “kendi-olmama” da bu uyumsuzluktan kaynaklanır.

Geçmiş, şimdi’ye “terör” uygular. Onun durağanlığını parçalar. Kendi’nin anlatisallaşmasının olanağı da budur. Eylem, tarihsel zamandadır ve geçmişinden ayrılamaz. [Geçmişin terörü] Beklentinin ufku ise bir diğer belirleyendir. Eylemeyi isteme gücü “yeni”yi açar. Geçmişin terörü tek unsur değildir. Geçmişin “ben”i sahiplenmesi söz konusu olsa da,

bu, olanakları tüketmez. Geçmiş, bizi terketmez; ancak “yeni”yi de açılar ve “yeni”ye itici güç olur. “Kendi”ni anlama sürecinin itici gücü “geçmiş”tir. Ben’i ‘kendi’me yönlendiren şey, Heidegger’de kaygı iken, Ricoeur’de bu ‘geçmiş’dir. “Ben”i dağıtıp, “kendi”ye yönlendirir. “Ben”i bana gösterir. Yaşantısal olan şeyler geçmiştedir ve yorumlama, olanaklar çokluğu-zenginliğidir.

Bireysel-kimlik’i, bir diğeri ile olan ilişkisi ve ona bağımlılığı oluşturur. İnsan çoğul ve kolektif bir birliktir. Hep biraradadır. Bu birlik yazgısaldır; ancak bu bütünlükte farklılaşmalar olur. Bunlar mutlak farklılıklar olmadığı için iletişim olanaklıdır.